

Български Книжици.

ЧАСТЬ III.

1858. СЕНТЕМВРІЯ

КНИЖКА ВТОРА

ПРОСВѢТЕНІЕ и КНИЖНИНА

на

БЪЛГАРЕ-ТИ.

Общій изгледъ.

III

Единъ добъръ елинистъ, който прѣподаваше дестына години старо-гръцкый языкъ за по-высоко образование на Българе-ти, като отъ глъбокъ сънь ся стрепнува, та прѣвожда отъ елинскы *Христопитѣ*, или *Добронъравіе*, и напечатва въ Будимъ съ църковны слова. Въ тая книга, освѣнь *Добронъравіе-то*, издатель-тъ описва на дълго и поврѣменнѣ-тъ простотѣ отъ неученю-то на

Българе-ти и ги приканя да учятъ Гръцкый языкъ за по-высоко тѣхно истащеніе. Тѣи, побудени отъ вънкашни лица, прѣвѣхъ съ голѣма неблагодарность братскы-ты му съвѣты, ако и да бѣше очевидна полза-та отъ тѣхъ; че за малко врѣмя часть отъ ученици-ти му ся прѣснахъ вредомъ по Българскы-ты мѣста какъ учителю у Видинъ, Рухчювъ, Калоферъ, Сопотъ, Самоковъ, Едрене и др. м., отъ които нѣкои има и днесъ да изпълнявать това званіе, а други станахъ търговци, и улеснени съ знаніе-то на Гръцкый языкъ въ Турскѣ и у Влашко, ступане съ днесъ на безкрайно богатство. Никой учитель не е показалъ до нынѣ такыя плодове. Българе-ти сѣ длѣжни много на тогожь еллиниста, който и до днесъ въ старость-та ся не прѣстанва още да изпълнява учителскѣ-тъ си длѣжность какъ бѣлѣгъ за искрѣнна любовь къмъ тѣхъ.

Всякой младъ Българинъ, за да ся образова и истащи, има потрѣбъ да знае единъ отъ стари-ти языци; за това въ просвѣтена Европа на мѣста учятъ Латинскы на други — еллинскы. За по-голѣмо образование на Българе-ти Латинскы ще имъ дойде мѣчно, че нѣмать нито учители; тѣи съ Гръцкы по-щѣтъ сполучать, че има много души отъ тѣхъ, что познавать него языкъ по-добрь и отъ нѣти-ти Гръци; второ, живѣять наедно, зимать и давать съ тѣхъ. Гръцкый языкъ ще ги улесни да обръщать тяжкѣ търговщинѣ и да изучать по-лесно вселїрный Французскый языкъ, който е пыленъ съ старо-Гръцкы рѣчи. Българе-ти да станать учени, достойни за нѣкоя градска служба и добри търговци трѣба да знають неизмѣнно четыре языка: Българскый. Турскый ,

Французскій и Гръцкый, първый ще имъ служи между тѣхъ си, второй между управленію-то, третій между свѣта, и четвъртый между голѣми-ти търговци, за повѣче напусто що си губять драгоцѣнно-то врѣмя. Нанстина въ край дунавскы-ты страны ся прѣподава нынѣ и Нѣмскы съ помысль, за да могатъ послѣ млади-ты Българчета да ставать слугы по Нѣмскы-ти пароплави: полезна мысль, обаче много низка и просташка. Българе-ти можахъ по-добрѣ да сполучать ако основавахъ една Търговскя дружина да направи два три пароплава, които да работять изъ начало отъ Видинъ до Галацъ, и тогасъ вмѣсто слугы ще бѣдѣть господаре. Направили сме тоякъ пять по Дунавъ повѣче отъ петнадесать пяти, много сме приговаряли за речена-та дружина, и нека бѣдѣть увѣрени читателіе-ти, че това е едно нѣчто отъ най-лесны-ты да стане. Туѣ пытаніе както и училищия-тъ наредѣ щѣтъ бѣдѣть описаны по-нататѣль.

КОМЕТИ.

Комети сѣ свѣтила, что сѣ различавать повѣче отъ онова на което живѣемъ, и най-паче отъ вси-ты онызъ, что имамы всякой день надъ очи; слѣдовательно тыя сѣ вредни повѣче да обьрнать наше-то вниманіе, че ни сѣ виждать най-извънредны. На Тихо-Браге принадлежи слава-та, че той пьрвый е доказалъ съ здравъ методъ истинно-то имъ естество, и да е поставилъ чловѣческій родъ на пѣть за всячко онова, что знае вѣке относительно за туй главно отдѣленіе на астрономія-та. Отъ неговы-ты хубавы пригледванія е станѣло извѣстно, че тыя единственны явленія, върху които народно-то побужденіе бѣше сѣ събудило отколѣ, безъ да сѣ случавать въ атмосферическа-та или подлунна-та страна, както го мысляхъ вѣобще учени-ти по Аристотово увѣреніе, обыкаляхъ, какъ вси-ты планетны явленія, въ небесны-ты пространства: голѣмо ученіе, что даваше сърдце на филозофія-та да учисти небеса отъ това криво свойство на неизмѣнность, за което старо врѣмя и срѣдній вѣкъ бѣхъ сѣ угодили да имъ приписвать, и признавать, по сѣщій начинъ, онызъ измыслены съводове съ които бѣхъ натрупали пространство-то, и что комети-ти, въ висока-та слобода на вървежи-ти сѣ, трѣбаше непрѣстанно да прокарвать и да разкъсвать.

Между това е за чюденіе, че Аристотовы-ты мысли за комети ти, безъ да сѣ гледа вѣданіе-то имъ въ училища-та, никогажъ не сполучихъ да сѣ покорять съвър-

шенно на народи-ти. Да ся благодари на едно побудително разбиране на земны-ты и небесны-ты нѣчта, подъ разжтеныи видъ на пустовѣрія-та, грамады-ты не ся отрѣкохъ никогажъ да потеглять сѣдѣжъ по обыкновеніе-то си противо тѣя непоттителны опрѣдѣленія, които прину-дяхахъ кометы-ты да вѣрвять едножкомъ съ облаци-ти и съ други-ты испаренія на наша ваялкѣ; така что-то можаше каже чловѣкъ, че наука-та, като даваше въ по-новы-ты врѣмена едни правѣ мысль за измѣренія-та и за чудны-ты прѣиѣстванія на тѣя сѣществены ставы отъ архитектура-та на небо-то, не направи най-сетнѣ друго, освѣнъ да сравни познание-то на естество-то съ народно-то прѣдчювствуваніе. Чловѣкъ може да сѣди волно днесъ, че то не бѣше само да даде едно уголѣмено обръщаніе на сила-та отъ тѣхъ звѣзды, нѣ да ся постави падъ оназъ отъ власть-та ни, и да ся оцѣни вредна да ся съгласява съ вси-ты развалы по земя-та; защото комети-ти сѣ наистина сабін изъ отгорѣ, които Провидѣніе-то можаше да употреби по воля-та си, за да направи, съ най-простый начинъ, най-ненадѣйны-ты и най-величественны-ты промѣненія въ система-та на свѣтоте-ти.

Наистина, изъ срѣдъ философія-та, бяхъ ся въздвигнали, отъ старо врѣмя, дѣйствителны припири тротиво крива-та теорія, на която стоицизмъ-тъ, съединенъ върху това съ перипататизма, даваше едни значителни сили; обаче, отъ нѣманіе науческы доказателства, тѣя припири ся намирахъ въ невѣзможность да направятъ законъ. Така е простено да ги смѣтаме за вдухновены-ты прудчювствія отъ едно смѣтено познание на безмѣрна-

та и безкрайна-та движимостъ на вселена. Най-правити пригледванія върху това важно същество видися да сѣ извадени отъ едного астронома останѣлъ непознатъ, и излѣзъ отъ послѣдне-то халдейско училище, Аполона Миндецъ. Негова-та теорія, съхранена отъ Сенека, толкось е съгласна съ истина-та, чтото новы-ты пригледванія не направихъ друго, така да рѣчемъ, токо да ся потвърдяватъ и развивать. » Комети-ти, казваше, въ отношеніе-то Сенеково, той астрономъ, не сѣ измамнителны изобразенія, нито огнѣве, станали отъ приближаваніе-то на двѣ звѣзды; тыя сѣ свѣтила собствено наречены, както слънце-то и мѣсяцъ-тъ. Тѣхный-тъ видъ не е тъмъ обълъ; обаче той ся простира и развива на дълъ. Тыя свѣтила не ся виждатъ по всячко-то пространство на тѣхна-та орбита: тя орбита ся продължава въ най-высоки-ты страны на небо-то, и свѣтило-то става видно намъ само кога дойде въ най-долната часть на вървежа си. Комети-ти сѣ многочисленни и всякъкви, различавать ся едни отъ други по тѣхни-тъ размѣри и цвѣтове. Свѣтлость-та имъ ся уголѣмява и смалява съ истый начинъ както и на други-ты свѣтила, които, по врѣмя-то кога слязять въ свои-ты орбиты, виждатъ им ся по-свѣтли и по по-голѣми, защо тогась сѣ по-близко до насъ, и на противъ по-малки и по-тъмни кога вѣстичать, зачтото тогась сѣ по-далечъ. »

Видися, на тазъ хубава теорія, вдухновена отъ едно здраво изгледваніе за движенія-та на небо-то, что чловѣкъ е длъженъ за Сенековы-ты разсѣжданія върху комети-ти, разсѣжданія, вредны да ги нарече мѣкой пророчески, ако тазъ дума не е отъ онызъ, что наука-та ис-

върля. чудодателната причина на философа за да се от-
дѣли, върху тоякъ подлогъ, отъ стонческо-то училище, на
което той принадлежаше за тоякъ други уваженія, чисто
е ученска, и тя е тъй оная, что Тихо направи опрѣ-
дѣлителна като ся въскрѣпяваше съ една добра мѣрка
на растоїнія-та; тя е положена върху свойство-то что
имѣтъ комети-ти, на съпротивъ метеори-ти, които могатъ
да станатъ случайно въ атмосфера-та, да описватъ ре-
довны околы. • То принадлежи само на свѣтила-та, ка-
зва философъ-тъ, да описватъ орбиты. Тѣй, други коме-
ти бѣхъ ли описали? незнае; обаче, въ наше врѣмя, и-
ма два, что сѣ описали. Друго, всичко онова, что ся за-
палва отъ една случайна причина, угасва скоро: така,
тѣлстии-ты блѣщукатъ на прѣминуване-то си; гѣрме-
ле-ти пуцатъ свѣткавицѣ; стрѣлковаты-ты звѣзды вър-
жатъ и разрѣзватъ вѣтрове-ты. Огнѣви-ти траятъ кога
произлазятъ отъ едно собствено основаніе; и таково е
сѣстояніе-то на тѣи Божи огнѣви, които вселена държи
вѣчно, че тѣи сѣставляватъ нейны-ты части и ставы....
Комети-ти си иматъ свои-ты мѣста, тѣй не изкачатъ зав-
часъ, обаче прѣминуватъ бържешкомъ разстояніе-то, что
имѣ ся е заблѣжило; тѣи не угасневатъ, тѣи ся отдале-
чаватъ. Обаче, може рѣ нѣкой, ако комети-ти бѣхъ дви-
жими свѣтила, щяхъ останѣтъ въ прѣдѣлы-ты на зодіа-
ка. Нѣ кой може наложи на свѣтила-та прѣдѣлы? кой
може сбере въ едно тѣсно мѣсто тѣи Божи тѣла? Оныѣ
планеты, въ които чловѣкъ иска да види самы-ты свѣ-
тила, что сѣ въ движеніе, трѣкалятъ ся отъ само-себе
въ околы различни едни отъ други: зашто да нѣма и дру-
ги свѣтила, които да обыкають въ особены орбиты и

отдалечени отъ онызъ? Коя правда е да има на небо-то нѣкои страны прѣзъ които да не можи ся прѣмине?

» Видѣть, ако не понася по-добрѣ за величіе-то на вселена да съдържава множество орбиты, а нѣ да има само една пътека и да стои въ онѣмяваніе у всичко-то останало на разстояніе-то си? За вѣра ли е, че въ това безкрайно и великолѣпно поне, между тѣя безчетны звѣзды, что нахичевать нощъ-тѣ съ различна-та си хубость и не прощавать на пространство-то да остане празно и недѣятелно, да нѣма токо петъ свѣтила, на които тя да е дала движеніе-то, а вси-ты други, крѣпѣкъ и недвижимъ роякъ, да стоѣтъ неподвижни?... И какъ да ся иcludва чловѣкъ, че комети-ти, явленіе тоі-косъ рѣдко, не е покорено още отъ насъ на опрѣдѣлени закони? за да незнаемъ още ни отдѣ идѣтъ, нито дѣ ся запирають тѣя свѣтила, на които завръщаніе-то става слѣдъ толкосъ дългы періоди? Има петнадесать вѣкове какъ Гръція е прѣброила и дала имена на звѣзды-ты пър-вый пѣтъ; намирають ся още и днесъ много народи, които не познавають за небо-то токо изгледа му, и незнають за-что луна-та има фазы, оцѣрбяванія и напълненія, и за-тъмненія. У сѣщи-ти Французи тѣя пытанія сѣ истѣлку-ваны наскоро. Ще настане епоха дѣто нѣща-та, които ни ся скрыты днесъ, да излѣзатъ волно на свѣтъ съ ис-пълненіе-то на врѣмя-то и съ натѣмняваніе-то на вѣко-ве-ти. Единъ само поясъ не ще постигне за исполне-ніе-то на такыва издырванія, ако и да ся посвяти цѣлъ за приглѣдваніе на небо-то; что ли е божеи кога отъ едно слабо слѣдваніе години държимъ двѣ неравны страны между нашы-ты ученія и грѣшки? Вси тѣя явленія ще

ся истъжувать слѣдъ многоврѣменны залягванія, и изрожденци-ти ни ще ся исчюдвать, че сме незнаяли нѣтъ толкъ лесны и просты. Единъ день ще ся роди нѣкой чловѣкъ, който ще докаже въ кон страны на небо-то ся движѣтъ комети-ти, зашто тѣхна-та орбита да е на страна отъ планетна-та, коя е голѣмина-та имъ и естество-то имъ. Да ся благодаримъ на колкото е открыто до днесъ, и нека оставимъ на бѣдность-та нейнѣ-тъ дѣлѣж отъ истина-та да ѣз завладѣе. »

Ето отистина хубавы думы, и които давать честь на старо-врѣмя. Благодарихми ся да ги прикажемъ, че тыя могатъ ся приѣмать какъ най-естественно въведеніе на нова-та астрономія, и то е укоръ на историци-ти, че ге сѣ ги никакъ показали както приличаше ти да бѣдѣтъ. Какво свято и здраво увѣреніе въ усъвършеніе-то на чловѣческій родъ! Каква дързностна призовка къмъ затичванія-та на изрожденци-ти! Какво живо прѣдвизданіе на Тиха, Коперника, Галилея, Кеплера, Невтона и на нашъ Берона! Послѣ единъ дълъгъ сънь, слѣдствие на размирица-та, направена отъ нападваніе-то на варваре-ти, наука-та, едвамъ разсъбудена, съживява ся, както бѣше прѣдчювствувалъ Римскій Философъ, отъ съвѣсть-та на свои-ты дѣлжности; тя нагласява съчевата си за пригледваніе, приготвева свои-ты методы и смѣтки, и, съ растъитѣніе къмъ ветха-та дума, отговаря рѣчь по рѣчь на программа-та, что е настанѣла до нея прѣзъ вѣкове-ти. Достойнозабѣлжително е, наистина, да виждаме Сенека, като ся имаше къмъ изрожденци-ти органъ на свои-ти съврѣменници, да ся не опрѣдѣлява да запознава съ общій начинъ учене-то за Комети-ти,

споредъ безиѣрно-то прѣдчювствуваніе на вредность-та имъ и единственостъ-та имъ, обаче да описва съ твърда рѣка главны-ты състоянія на развитіе-то за тояъ сжщественый отдѣлъ на Астрономія-та; сирѣчь, редовно-то пригледваніе на доволно число отъ явленія съединено съ тънко-то опрѣдѣленіе на закони, на които ся покорява и сама-та земя. » Това питаніе, казва той, достойно за всяко наше вниманіе, да знаемъ кое е по правда положеніе-то ни; да знаемъ ако стоимъ неподвижни, или ако напротивъ сме дарени на най-чвърсто движеніе; ако Богъ е поставилъ земя-та въ движеніе у вселена, или ако, напротивъ, той е поставилъ цѣлъ вселенъ въ движеніе около нея. Потрѣбно е сжще така да има една таблица за отколѣшни-ты явленія на комети-ти; невъзможно е, отистина, да ся опрѣдѣлятъ отъ нинѣ, закони-ти на вървежа имъ по причина на малко-то имъ число, и отъ това слѣдва, что чловѣкъ нѣма срѣдство да опрѣдѣли ако ти ся подлагать на періоди и ако единъ редовенъ чинъ докарва на свой день всякой отъ нихъ. »

Комети-ти, тѣй пріети, сж очевидно за мысль-та едну прѣхождане къмъ оныъ неизвѣтны свѣтила, които споредъ всяка вѣроятность, обыкають безъ да знаемъ въ дълбочины непристѣпны на чюства-та ни. Прѣди Сенека, Артемидоръ бѣше вѣке прѣдчювствувагъ, че ничто не прощаваше да заключи чловѣкъ, че шесть-тъ планети, които обыкають прѣдъ очи-ты ни да бѣдѣтъ самы-ты, что има на себе-то; че видимость-та на прѣдмѣти-ти зависи отъ две начала, отъ тѣхный стѣпень на отдалечаваніе-то и отъ нхный стѣпень на свѣтлина-та, съ тойъ начинъ, че ако имаше планети или повѣче от-

далечены или по-малко свѣтлы отъ оныѣ, что могатъ да ги видятъ вси-ти чловѣци, то можеше да бѣде мы да нѣмаме никакво познаниѣ. Това размислеване толкозъ здраво, на нѣкоя неправа теоріи и да го е прибавилъ издатель-тъ му, доста ся потвърди, въ нашия вѣкъ, отъ открытія-та на астрономія-та, что броятъ отъ нинѣ число-то на планеты-ты до петдесѣтъ, за да нѣма вѣке потребѣ да ся управи, и очевидно е; че то е способно да съобща едно величіе съвсѣмъ ново ради съзираніе-то на небе-то, което, освѣнъ чудеса-та что ни прѣд-ставлява, крѣе ни още толкосъ други. Сепекъ ся на-ставя отъ то; та изкарва едно развитіе толкосъ исти-но, щото чловѣкъ може го приѣме какъ за отнасяне на вси-ты врѣмена. » Освѣнъ комети-ти, назва той, колко има още други свѣтила, които обыкають скрито въ пространство-то, безъ да бѣждатъ опрѣдѣлены да ся покажатъ нѣкогашъ на чловѣческій погледъ? Богъ отисти-на, не е създалъ вси-ты свои сътворенія за чловѣка. Каква слаба частъ отъ това безкрайно дѣло е оставена на нашия гледъ!... Мы не можемъ да знаемъ кое е това вышнее сѣщество безъ което ничто не бѣва, и ся ис-чюдваме, че познаваме несъвършено нѣкои свѣтлы части, мы отъ които ся крѣе той Богъ, който е сѣщественъ на вселена!... Естество-то не открѣва изъ единъ нѣтъ вси-ты си тайны; мы ся имаме веке посвятени, а едвамъ сме въ прѣдвора на храма. Такыва-то тайнства не ся открѣвать безъ разлика нито на вси; тыя сѣ затворе-ны и скрѣты въ святилище-то. Родъ-тъ ни ще види единъ часть, който ны наслѣди ще види други. »

Мы можемъ да потворимъ на приказване-то си тѣя члвды душы: наша-та дѣствителна астрономія, колко Бо-

гата и да е, съдържава токо частъ, и оставени-ты откритія на астрономи-ти, что щѣтъ ся появять сутрѣ сѣ още по-свѣтлы отъ оныѣ на които льщевина-та ны за-гамалѣва днесъ. Обаче, сѣще и като ся прѣдчювствува отъ далечъ, въ глѣбочины-ты на потомство-то, голѣмый купъ на откритія-та, които ще бѣдѣтъ неговы, най-пачевъ безпрѣдѣлно-то поле на кометна-та астрономія, то е благодарность за насъ, а нѣ да мѣримъ что-то сме придобыли върху това нѣчто отъ ветхо врѣмя. Комети-ти, които бѣхъ за философи-ти му дневна случка и лошо о-прѣдѣлени въ реда на небо-то, сѣ отъ нынѣ за насъ главны основанія. Приѣти много врѣмя, исто и отъ възрожденіе-то на астрономія-та, какъ второчины свѣтила, въ сравненіе съ планеты-ты, важность-та имъ не прѣстанѣ да ся уголѣмява прѣдъ очи-ты на внимателни-ти съзиратели; и като ся размысли, отистина, за множеніе-то имъ, за величина-та имъ, за измѣняваніе-то имъ, за размѣри-ти на орбиты-ты имъ, за дѣйствія-та что сѣ вредни да докарватъ намъ и върху цѣлостъ-та на систи-ма-та ни, чловѣкъ не може ся опрѣ да не припознае, че исторія-та имъ е много по-горѣ въ отдѣла ради тоякъ малкый рой на спѣтницы-ти, что е отреденъ да обыкаля близо до слѣнце-то и въ който мы сме захванати. Тайнство-то на рѣдкость-та имъ, по-добрѣ разбрано, станѣло е свидѣтельство повѣче ради тѣхъ, за что тая явна рѣдкость, въ която не трѣбаше да гледаме токо една мѣр-ка за наша-та собствена краткость, отистина е слѣдствіе на безкрайны-ты періоди, что съставлявать годи-ны-ты имъ. Ако и да ся намиратъ нѣкои да сѣ ся скрѣ-ли слѣдъ като сѣ ся явили единъ пѣтъ, има за что да имъ

ся исподваме още повѣче; вмѣсто да бѣдѣтъ закачени
както насъ, тѣи си имѣтъ, да ся благодарн на сила-та
на испървно-то имъ потикване, слободѣ-тъ на бездѣлю-
то, и, като пѣтуватъ отъ слѣнце на слѣнце, пріемать
отъ высокость-та на такыва-то вървежи независимъ и
величественъ видъ, който е само тѣмъ даденъ.

(Крѣсти Коже помагай!)

†

Ради зачяло-то и мѣсто-то

на

ГЛАГОЛИЧЕСКЫ-ТЫ СЛОВА.

Отъ П. І. Шафарика.

Отдѣлъ І.

(Вижь Члс. ІЕ Книж. № 16, страница 347).

10. Римскы-ти епископи отвърлихъ и изгонихъ Кириловы-ты слова заради новостъ-та имъ. Тѣмъ ги направихъ барбарскы и поганскы, за свята мысль неудобны слова, заради това Храбръ по-късно възвърна обвиненіе-то, и разгласи за поганскы грѣцкы-ты слова спорядъ зачяло-то имъ. Тѣмъ ся видѣ за лоше оправданіе-то на едно Божествено вдохновеніе при измыслеваніе-то имъ. Еврейскы, грѣцкы и латинскы слова не можахъ ги събласти. Чловѣци-ти пишяхъ още прѣди Кырила (и още повѣче слѣдъ него) славянскы съ грѣцкы и латинскы слова въ Пелопонесъ, въ Кроація, въ Истрія и вѣрно и другагѣ, гдѣто Славяне-ти бѣхъ сж похристіанили. Никой не съпикаса това нѣчто.

11. Противо тѣя нападенія на латинскы-ти еписко-

ни ся закрыли Константинъ иъ съ утвърденіе-то, което бѣше толькозъ близо и можахъ съсипить противници-ти въ мигновеніе на око, че той (а ратиори) нѣше съ *грьцкы* слова литургическы-ты и свѣты-ты книги. Така отъ нападениѣ-то, както и отъ закрываніе-то ся разумѣва, че слова-та не бехъ гръцкы, обаче *новы*. (Скрито-то разиѣ-сваніе, на нѣкои образи тѣхны съ другы ветхы азбуковы не дохожда тукъ никакъ въ разсѣжданіе).

12. За епископъ Климента ся споменява, че той умно, *есть* съставиъ ради Славяни-ти единъ *вторъ* съ другы образи азбуквъ, и най-паче да достигне по-голъ-мъ вразумителность при прочитаніе и писаніе. Това ся пада^е съвършено за нѣкъ наречена-та Кирилова азбука. Глаголическы *есть* много мѣчно да ся пишеть и да ся чететь тѣи Българо-глаголическы както и кроато-глаголическы, единны заради облость-та и свитость-та; другы-ты заради бо дливость-та и еднакъость-та на слова-та. Тыя прии-чать на едни прѣѣснителны слова. Тѣхъ можетъ само оный да разумѣва и уцѣнява, който *есть* навѣнѣлъ много врѣмя съ глаголическы-ты. Отъ това много грѣшны и недостижности у ветхы-ти рѣкописи, н. п. въ Асе-мѣановый кодиксъ. Тыя грѣшны ся виждатъ и въ Кири-лови-ти прѣписи отъ глаголическы рѣкописи, н. п. въ македон-ский апостолъ у мене.

13. Основатель-тъ на глаголица-та *есть* былъ е-динъ *словопознаватель вѣсточнецъ*. Той *есть* извадилъ отъ финическы и отъ еврейско-самаританическы слова *Алефъ, Хе, Іудъ, Чаде, Кофъ, и Шинъ*. Можетъ быть още и другы: сирѣчь виждася *буки* да бѣдетъ еднакъо съ финическо-то (Кириловъ подобъ), староеврейско-то,

арамайско и палмираническо-то, само обърнато и умножено отгорѣ съ прѣчица. Възможно е, че той е въспріялъ нѣкои образи съ промѣненіе на значеніе-то, както *твърдо* отъ Арапско-то. Това *нашѣ* трѣба да бѣдетъ спорядъ старогалско-то *Астле*. Многого криволицы и трѣбали а сѣтъ едно украсеніе, станало можетъ быть послѣ спорядъ Арапско-то, въ което ся крыетъ зачало-то на много буквы, н. п. *добро, людѣ, слоѣ*, сравни на Гръцкы α, λ, и Латинско u. (Достойнозабѣлжително е, че Кроатската глаголица често ся закача отгорѣ на линія-та). — Нынѣ, и тѣй единъ такъвъ-зе словопознаватель въстоичець, както ся показва изобрѣтатель-тъ на глаголическата азбука, бѣше Грамматикъ (Философъ) Константинъ, тълкователь на Соломоновъ надписъ, испратенъ при Сарацине-ти и Кхациаре-ти, завоеватель на Іудей-ти и т. н.

14. Намиратъ ся вехтаци, въ които глаголическы-ты слова сѣтъ заличены или остърганы и ся виждатъ покриты съ кыриловы, обаче противно-то, т. е. глаголическы слова врѣхъ Кыриловы не ся нахождатъ. Това говори явно, съгласно съ другы-ты основы, за старината на глаголическы-ти рѣкописи, именно въ Бѣгарія. (Бѣжанско Евангеліе, у Григоріевича).

15. Чловѣкъ намира *Кыриловы рѣписи отъ глаголическы орышыналы*, именно отъ най-ветхо врѣмя, обаче нѣ наopakъ глаголическы отъ Кырилови, понѣ въ скорошны-ты врѣмена. Подобни рѣписи ся познаватъ отъ опрѣдѣлены вѣрны забѣлжванія. Отъ тѣхъ сѣтъ: размѣсени глаголическы рядове, думы и буквы, употребленіе на Кыриловы-ты слова както бѣлѣци за брой по глаголическы начинъ, особито глаголическы думы и из-

говори, н. п. крижъ, отзълмо, сътъ, хриѣма, окришлз, отзълкы, локва, миса, натрути или натровити н. п. Но както и особно глаголическы словоизмѣненія и видове на склоненіе-то н. п. братрз, небескы, земскы, идз, идомз, вмѣсто *идохъ, идохомъ*, и т. н. — Истинно есть, че ся намиратъ и Кириловы придавки въ глаголическы рѣкописи и рѣчи въ три-тъ най-ветхы глаголическы Евангелія: обаче тыя сѣтъ очевидно тѣлкованія, прибавки или допълненія отъ едно врѣмя многими малко ветхо.

16. Особенно тукъ есть доста назначено и достойно за вниманіе. Така между другы-ты, както наскоро ся спомни, често-то употребленіе на *бройны-ты* буквы у Кирици-ти по глаголическый начинъ, н. п. ц вмѣсто *а* още въ панонско-то *житіе* отъ Св. Кирила, и вмѣсто *о* и *л* вмѣсто *и* въ Македонскый мой апостолъ, ч вмѣсто *ах* = 1000 въ ветхы Воснанскы рѣкописи. Обаче възвѣрхъ-то-то, сирѣчь *червъ*, за 900 или *у* за 70, или *пѣтой* за 50, или по Кириловъ начинъ, не ся намиратъ въ глаголическы-ты рѣкописи. — Сѣще и образи-ти. Така излѣзе *дєрвѣ* какъ, отъ *же* за *тъ* и *къ* отъ глаголическо въ Кириловско и какъ *лр* за *ј* въ Албанезско-то. Тыя ся намиратъ въ Кулиновы и Неманявы грамоты 1189, 1197 — 1200 и т. н.

17. Описъ глаголическы образы, что ся нахождатъ въ гръцко-славенскы-ты слова, или и на двѣ-тъ азбукнымъ общи слова, въ глаголическо-то писаніе сѣтъ *първоначалны, прєобразны*: тыя приизать повече на закона, но който основатель-тъ на азбука-та наряди типа на слова-та едно по едно и притѣкни на цѣ-о-то. Така н. п. *червъ* вѣрно по-старо отъ *ч*, и това по-старо отъ *у*,

най-послѣ есть стандартъ. Тукъ есть очевидно развитіе-то, каллиграфическій напредѣкъ. Само да ся незабравя, че трѣба да ся търсатъ първоначалный образъ въ главины-ты слова. Добровскій приведе вси-ты отъ направено съ помыслъ разналеніе или украсеніе, обаче вѣрно съ неправда.

Нужно есть прочее да распознаване добри различны-ты *видове* на *глаголически-ты* и *Кирилловы-ты* слова. Испрвоиъ ея раздѣля глаголица-та на *Баларскій* и *Кроатскій* видъ. Ти произлизохъ отъ единъ старый образъ, что ся видятъ въ Пражы-ты глаголически изводи; обый Българскій подъ влияние-то на Гръцко-то писмо (чловѣкъ можетъ да докажетъ това по Гръцки рѣкописи отъ IX — X вѣкъ, наглядъ-тъ на които ся съгласява тъкмо съ оны отъ Асеманіановый Григоровичевый и Глоціанскый кодексъ), кроатскій бодливый шрифтъ подъ съдѣйствие-то на Римско-то писмо. На подобенъ начинъ ся изобрази, при първоначална-та *Кирилица*, что показва тъкмо гръцкый тонъ (около въ XII или XIII вѣкъ, понеъ тя ея вѣке намира въ XIV) единъ особенъ еднакъвъ видъ, както ея видятъ въ Босна, что отъ нѣной ся нарича *буковица* и съ която въ XVI — XVII вѣкъ Францисканс-ти напечатахъ за Босна доста много книги. Тукъ не дохождатъ въ разсѣждане поясны-ты глаголически и Кирилловы *разкривены* слова въ югъ и сѣверъ. — Азъ потвърждавамъ само по-нататѣкъ и заключавамъ: кога обла-та Българска глаголица отъ най-стари-ты рѣкописи показва вѣрно изгледа на гръцкы-ты разкривены слова въ IX — X вѣкъ, така можетъ да ся положиетъ съставление-то и въ по-късно отъ IX —

И вѣтъ, че въ XI вѣкѣ вѣно се измѣнили доста грѣцкы-
ты разкривены слова.

18. Спорядъ едно ветхо, въ по-новы-ти прѣписи задржано крайце отъ много рѣкописъ въ Россіи ся прѣ-
писахъ Кыроловскы пророци-ти въ Новгородъ на 1047
л. отъ другъ рѣкописъ, въ кой-то ся казва, че той былъ
писанъ съ Киринца т. е. Киринца. Азъ ся увѣрихъ,
че тукъ тая дума не щеть речеть друго ничто освѣтъ
азмолица. Че 1) въ единъ прѣписъ у Лавра въ Россіи;
около отъ XIV—XV вѣкъ, намирать ся нѣколко глаго-
лическы думы и множество тукъ-тамъ изъ вопчкый рѣко-
писъ разпръснхъ глаголическы слова, конто, като меха-
нически угодобенія на прѣписатели-ти, показватъ още
ясно най-вѣтхый типъ на пражны-ти изводи. 2) Употре-
бена-та въ текста особена глаголическа дума *бытиши*
(*futurus*) ся нахожда и въ доказаната отъ глаголическы
прѣписанаго С. Петербургскаго Григора отъ Націанца
отъ XI вѣкъ. 3) Рѣкописъ-тъ аже бинне былъ прѣписанъ
отъ Киринца, то щене бждеть прибавка-та праздна,
невразумителна; таа направена та има добръ разумъ.
Киринца сѣтъ измыслили-ты слова отъ Киринца, т. е.
нигъ така наречена-та глаголица. (Извѣстно есть, че
единъ и оный азыкъ по нѣкогдахъ есть писанъ съ раз-
личны слова. Такъ сѣтъ писали нѣкои Сирійци арапскы
съ сирійскы слова, « Карсѣиуническы »; така еотъ пи-
салъ Оригенъ въ Хемсаа еврейскый текстъ съ еврей-
скы и грѣцкы слова: монас-ти въ Еммаусъ боисла-ты.
Библиа съ глаголическы слова и т. н.).

19. Въ най-вѣтхы-ты глаголическы памятници и въ
Кыролови прѣписи можеть нѣкой наитрѣть още дѣри отъ

паннонизми, моравизми и словацизми. Така у пражы-ти изводи, въ Глаголита Глоціанусъ, по-малко въ Псалтыря, въ Евангеліе-то и въ Апостола, гдѣто тѣхъ сѣхъ сѣхъ пѣтрѣбни при прѣписваніе-то. Това не ся хваща само за особены глаголическы думы, какъ *крижъ, папезъ, братръ, олтарь, мшихъ, попъ, крѣстити* и т. н., обаче и за грамматическы-ти образи, какъ *розѣство* и д. Тукъ припадежитъ и гласъ *dj* въ *анджель* (срв. боем. *андель* при *анель*), *арханджель* и т. н., които достозабѣлжительно сѣхъ ся задрѣжали още и въ унгарско-то *evangelium*, *angyal*, *arkangyal*, *gyehenna*, *györgy* и т. н. Едно доказателство, че глаголица-та есть была по-испървомъ, кога още цѣвѣтѣше языкъ-тъ и литургия-та въ Панноніа. (Явни-ти боемизми, что ся нахождатъ въ по-испърдани-ти глаголическы рѣкописи на псалтыря отъ XIV вѣкъ, какъ *вижити, виестити, визвати, вилити* и т. н. за тѣхъ щѣхъ говорѣхъ на друго мѣсто. (Гл. отд. II. бр. 19.).

20. Мы срѣщаме въ рѣкописи-ти отъ глаголическый видъ, разумѣно паедно Кырилови-ти прѣписи отъ глаголическы рѣкописи, още по-много архензми, отъ колко-то въ рѣкописи-ти отъ грѣцко-русскый видъ. Азъ сибѣтаъ тукъ: 1) Родителны-ти падежи на — *аею* виѣсто — *аю*: *малаею, пропетаею*. 2) Настоящи-ты врѣмена на — *аать* виѣсто — *аеть*: *бываать*. 3) Неопрѣдѣленны-ты врѣмена на — *иете*, — *иета* и — *хоте*, — *хота*: *пѣйашете, ведеахоте, маюлаахота*. 4) Скратены-ты аористы, н. п. *плетъ* виѣсто *плетохъ, плетомъ*, виѣсто *плетохомъ* *іасъ* или *іахъ* вм. *іадохъ, іасомъ* или *іахомъ* виѣсто *іадохомъ* и д. 5) Слѣдни-ты отъ бѣдѣхъ, что произлазятъ, видове: *беси, бымъ, бышиши* и бѣды. 6) Множество скратенія,

най-паче на причастія-та и на прилагателны-ты, обаче, на другъ начинъ: *поклонъ* вмѣсто *поклонивъ*; *слышавъ*, *приидъ*, *необрътъ* множ. вмѣсто *слышавше* и т. н.; *болъ* *бездобъ*, *наустъ*, вмѣсто *болънъ*, *бездобънъ*, *наустънъ*; *триъ* вмѣсто *тризъмънъ*, *немоть* вмѣсто *неможеть*. И-д. Тѣи скратени видове не принадлежать извѣстно на исцървно-то най-ветхо състояние на языка; обаче мы ги нахождаме въ памятникы-ти отъ глаголическый видъ въ наданіе-то нѣтъ, и трѣба да ся държатъ за останкы и развалы на единъ по-ветхъ прѣдприказанный періодъ на языка. Родителни-ти пад. на — *аго*, на настояще-то на — *аатъ* и с — то въ аориста сѣтъ явно по-стари, както — *аго*, — *аатъ* и *х*. Щяше бы было за голѣма важность да ся показатъ тукъ единствено зачало-то на тѣя видове, както и особены-ты глаголическы думы, какъ *сѣтъ*, *отълькы*, *въннѣти*, *окришлѣ*, *лѣква*, *натрути*, *брынестра*, *млѣмъ* и т. н. между това зашто на прѣмъ-та есть по-трѣбно по-глубоко изслѣдваніе и не щѣ да прѣкъсна вървежъ на доказателство-то, така щѣ оставя на страна едно въведѣтелно говореніе върху сѣщо-то за единъ вторъ отдѣлъ. Толкосъ много есть прѣдварително право: тѣи глаголизми ся находять повѣчето въ три-тѣ книги, на които прѣводъ-тъ приписватъ Св. Кырѣлу: въ Псалтыря, Евангеліе-то и Апостола. И това естъ важно. (Гл. отд. II.) Съ с вмѣсто *х* и съ съкратенія въ аориста сѣтъ за сравненіе ветхобоемскы-ты мѣстности: *Далас* вмѣсто *Даланехъ*, *Врбчас* вмѣсто *Врбчанехъ* и т. н. рагускы-ты дателни пад. *Дубровчамъ*, *градіамъ* вмѣсто *Дубровчаномъ*, *градіаномъ* и т. н. (Срв. Миклошичъ *Fortmen!* 1854. обр. 173).

21. Ако сравнимъ *лѣтоисчисленіе-то* отъ най-ветхы-
ты памятници въ две-тъ писанія, то естъ глаголическый
надписъ на священника Георгия отъ Еригосъ въ една
гръцка грамота на Иверъ у Св. Гора отъ 982 л. най-
ветхо-то познато лѣтоисчисленіе на едно Славянско писаніе.
При него дохождатъ пражмы-ти глаголическы изводи, рѣ-
чи безъ лѣтоисчисленіе, обаче извѣстно твърдѣ стари. Ще
ми си най-добръ да ги положѣ по врѣмя-то на св. Вен-
цела (отъ 935) и ги съединѣ съ изученіе-то му на
Славянски, което той естъ приемалъ въ младостъ-та
си. — Лѣтоисчисленіе-то на Кирилови-ти памятници не
отѣква по-горѣ отъ XI вѣкъ (1047), ако и да могатъ си
найбръ най-ветхы не лѣтозабылѣжени кодекси и особито
изводи. На Русекаго великаго князя Ярослава бибки-тъ
съ Кириковъ надписъ могатъ да бѣдѣтъ всякогажъ вѣр-
ны; тѣя обаче достигатъ до періодно врѣмя на
1018 — 1054.

Свѣдѣна.

МЫСЛИ

ОТЪ

НИКОЛА КАСАДСКАГО

(Вижь часть II. Книжка № 17. стр. 46).

Отъ това произлязалъ писмененъ языкъ іероглифическъ, или иносказателенъ, който ся употребявалъ у стары-ты Египтяне, който ся е увардилъ на паметници-ты имъ, и разтыкуванъ не отколя време отъ учены-тъ цѣлешественицы. До каква степень писмо-то іероглифическо произхожда не отъ произволъ и случай, а е единъ отъ най естественны-тъ способы за израженіе мыслѣ-тъ, явяваея отъ туй, че то съществувало у най просвѣтѣнный-тъ народъ въ Новыи-тъ свѣтъ, у Мексиканцы-тъ. У Перуенцы-тъ, както е познато, было въ употребленіе ипиксы, просты възлѣта, вытѣсны, разношарѣны, съ които тѣ изображали мыслѣ-тъ си доста вѣрно.

Египетскы-тъ іероглифы послужили за основаніе къмъ съставянія кинезкы-тъ писмена, въ които всяка дума има свой-а отдѣленъ звукъ, съставенъ отъ единъ или нѣколко чъртицы (прѣчепы); тѣ въ зачатокъ-то означавали самыи-а предметъ, а сѣга ся упростили, и станали условенъ въ неговъ признакъ (бѣлѣтъ). Нѣкоето ся мно-

тосложни, колкозъ неудобни (мжчени) тѣзи знакове !. Едвамъ бы стигналъ цѣль-а животъ чловѣческъ, за да бы ги изучилъ основательно, ако и да сж подведени подъ 214 ключове, или прѣвоначални звукове. Съ тѣзъ азбукъ възпрѣлся и языкъ-тъ и образование-то Кинезко. Языкъ-тъ останалъ дѣтинскій, едносложенъ, формененъ (образенъ). Просвѣщеніе-то окамѣняло. Вѣкове-тъ ся измѣнуватъ, възвышаватся и падатъ царства-та, възниковатъ науки-тъ и искусства-та; отвързаватся таинства-та и съкровища-та на природѣ-тъ; дивн-тъ народи ся возносятъ на степенъ на просвѣтены-тъ; Христіанска-та вѣра распространява благодѣтели-тъ свои зарп.

Кинези-тъ късатъ чайны-тъ листа, стискатъ си крака-та за да имъ сж малки, споредъ обычай-а нѣтъ благороденъ, мажтъ съ лѣскавинѣ кутійки-тъ, и надраскватъ съ дръсколицы копринены-тъ листове на книжицы-тъ ся.

Онзи е былъ истиненъ благодѣтель на чловѣчество-то, който познамѣрилъ азбукъ-тъ Фоническъ, сир. Изображающа не предметъ а на наши-тъ рѣчи, ами самѣтъ рѣчь (дума), звукове на нашій-а гласъ. Міръ-тъ е безкраенъ, и е напълненъ съ безбройно число отъ предмети (нѣща). Органи-тъ на гласа простиратся отъ гърло-то до устны-тъ, извукове-тъ, изговаряени отъ тѣхъ, нѣма повече отъ петдесетъ, въ всички-тъ измѣненія. Съ означение-то тѣзи немного звукове съставили ся писмена-та, употребляени у по голѣмѣ-тъ часть народы, орѣдіе и средство за просвѣщеніе-то нѣтъ. Кой е былъ прѣвъ изобрѣтатель на тѣзъ азбукъ, намъ не е познато. Г. Клопротъ мысли, че въ старій свѣтъ азбука-та измѣслена три пѣте и въ три-тъ различни страны: той

гужда въ това число и Кинезскѣ-тѣ. Друга азбука (Фонетическа) изобрѣдена отъ древни-тѣ обитатели на Въсточно-тѣ Индіи: тя се нарича санскритска, състои отъ четиринаесетъ букви гласны и двугласны, и тріе-сѣтъ-и-четыре съгласны. У Индіи-тѣ имало още най-стара (ветка) азбука много красна, като тѣ наричали *дева наари*, сир. писмена на богове-тѣ. Мнозина учени извождатъ отъ нея букви-ты семетически. Семетичес-ки букви наричатъ тѣзи, които се сѣ употребляли у ветхи-тѣ Эѳіопяне, Халдеи, Самаритяне и Финикійци. Отъ тѣхъ стаали азбуки-тѣ арабска-та и всякъ-тѣ Европейски. Кадмъ пренесе писмена-та Финикійски въ Гръция. Гръция ги предаде Риму, а сѣти въ Българско и презъ него на Россіѣ и отъ други-тѣ Славянски на-роды се пріяхъ посредствено или непосредствено, кон-то пріяхъ и православиѣ-тѣ върѣ. Отъ Рима заелъ аз-букѣ-тѣ си всички-тѣ новы народи на Европѣ; които принадлежатъ на Западно-тѣ Църкви. Достойно е за забѣляваніе това, че и фонетически-тѣ писмена, сир. тѣзи, съ които се изобразяватъ не предмети-тѣ на мисли-тѣ, ами звукове на гласа *и*, съставены сѣ въ подраженіе-то вещественно-тѣ природѣ. Въ знака *в* изоб-ражаласѣ устни-тѣ, съ които таѣ буква се изговаря; *въ*-чебность-тѣ (тъпчебность-та) на *о* означава окръглю-ваніе на уста-та при изговаряніе тѣхъ буквѣ; *кѣ* (*ѣ*) има видъ извукъ на пила-та; *пѣ*-то (*ѡ*) произлязло отъ стрѣла-тѣ; *ѡ*-та-та (*ѡ*) означава грѣди съ цѣца; *уѣ* (*ѣ*) рогатѣ главѣ на волѣ, като подражава на рева му съ-звука *ѡ*. Наша-та буква *ш* заимствована отъ азбукѣ-тѣ на Копты-тѣ, у които тя пакъ се наричала *ша*, което

ще рече градина. Повече за това да ся не простиране
че иска много да ся отнесеме, и дължимъ бесѣдѣ-тъ,
и безъ това дълга, ами казваме заедно съ Филологи-
тъ (съгласно, че Българо-Славянска-та наша азбука
(Кирилица) най е богата и права (отъ всички-тъ евро-
пейски), като удовлетворява прекрасно звукове на пре-
богатѣй-а нашѣ, и на сродны-тъ съ насъ Славяне *языкъ*.

Съ измыслованіе писмена-та, както казахме по го-
рѣ, уталожвася языкъ-а, отдѣляся съ сжщественны-тъ
си признаци отъ други-тъ языцы, и приима постоянъ, от-
личителенъ характеръ. Не само звукове-тъ и думы-тъ
съставляватъ принадлежность-тъ и особенность-та на
языцы-тъ. Сѣки отъ насъ има свои-тъ си логикъ, свое-то
си отличително сричаніе, редъ-тъ и разиѣстюваніе ду-
мы-тъ, употребленіе тѣхъ или онѣхъ часть, на рѣчь-тъ.
Въстечни-тъ языци, наприѣръ, въ излаганіе мысли-тъ
си приимать ходъ преобърнатъ (опаки четѣтъ и пишѣтъ),
ако сѣдимъ за тѣхъ споредъ европейски-тъ наши поня-
тія. — Слѣдъ като ся образуватъ языкъ-тъ и писмена-
та му, пачина ся сжща-та му писменность (книжнина-
та), израженіе чувства-та, мысли-тъ и наблюденія-та на
народа, изложено съ неговый си языкъ, и упазено съ
писмена-та му. Книжнина-та е свидѣтельство за умствен-
но-то бытіе народа, священо наслѣдіе, кое-то отъ него
ся предава на най късно-то потомство, е съкровище,
святилище на всичко, що е драго челоуѣку въ живота. —
Съ рождение-то на Книжнинѣ-тъ (Литературѣ), епохи-
тъ и привремія-та (періоды-тъ) на языка броятся спо-
редъ классически-тъ писатели, както епохи-тъ на ис-
торіи-тъ на господарства-та самодръжавны (монархи-
чески) различатся по царствованія-та.

Съ просвѣщеніе-то на народы-тъ съ върж-тъ и съ наукъ-тъ, знаменува сѣ възвышеніе-то имъ на степени на образованни народы. Писменность-та е необходима слѣдствица на тѣхъ образованность: тя е сѣщо това за народа, както азбука-та за отдѣленъ единъ чловѣкъ. Само книжовны-а чловѣкъ може да предаде на унуцы-тъ си мысли-тъ си, осящанія-та, опыты-тъ; само народи-тъ, които нѣтъ сѣщъ-тъ си книжни, предаватъ най главнѣ-тъ си часть, своѣ-тъ душъ, своѣ-тъ славъ, свое-то бытіе на късно-то потомство. Дѣ сѣ страшни-тъ завоеватели, които сѣ накарвали да трепере млади-а мѣръ? Дѣка е слава-та на дивы-тъ разрушители на царства-та на побѣдилъ-тъ старинъ? Грозны-тъ за тѣхъ сказаніи отзвучахъ въ уста-та на разкъсаны-тъ отъ нихъ народы, и само онѣзи отъ тѣхъ преминали съ плена-та си въ потомство-то, които сѣ били съ врагове-тъ книжни. Побѣдени-тъ отместили своимъ побѣдителямъ съ безсмертіе-то, и на вѣкъ внесли въ книги-тъ на дѣла-та чловѣчески протестъ противъ варварство-то, насиліе-то и безчловѣчіе-то. Имена-та на Камбисовцы-тъ, Чингисовцы-тъ, Батіевцы-тъ съ ужасомъ произносятся въ потомство-то. Твореніе-то на Омира, Виргилія съставляватъ наслажденіе на всякій-а образованъ мѣръ, радвать и утѣшавать чловѣчество-то въ теченіе тысячелѣтія.

Какво е было първо твореніе на сякъ книжни?

Поезія-та, дѣтинска-на пѣсень на единъ народъ, първъ възпѣлъ на радость-тъ и тѣжъ-тъ на чловѣческо-то сѣрдце, които безчестно изражавалъ наслажденія-та си и скѣрби-тъ си. Проза-та сѣ родила много по-късно, та и тя въ начало-то была смѣшана съ поезіѣ-тъ, и сѣ яв-

ка отъ нея ся отдѣлява. Исторія-та на първи-тъ време на всякой народъ е приказка, смѣсь, измыслеваніе-то съ истинна-тъ дѣйствителность съ врачюваніе-то и съ влияніе-то на грозны-тъ сили. Слѣдъ нея слѣдва краснорѣчіе-то собственно, дума-та на ума, изразено съ поетически форми. Съ ввождане науки-тъ, възникава прозата философска и поучителна (дидактическа). По висока-та степенъ прози е искусственъ книженъ языкъ, който ся образува у всякого книжного народа отъ народни стихини, отъ подражаніе на класически-тъ языци, отъ изводи-тъ, показванія-та и трѣбованія-та на науки-та, отъ законы-тъ на вкуса, кой-то, може да бѣде нареченъ съ вѣсть на ума, и отъ изтънченіе-то и облагороденіе общественный-а животъ .

Като преставахме въ общи начертанія происхожденіе-то, ражданіе-то, образование на языки-тъ, що ся явява во време-то, да погледнемъ на тѣхъ, като на дадени, като на явленія въ пространство-то.

Общо-то сравнително языкоученіе съществува отдавно, нъ не всекога е било основано върхъ философски начала (основанія). Не малко пѣте явялися въ ученый-а свѣтъ най-чудны измыслици и предположенія на языкоучены-тъ (интвисты-тъ): мнозина отъ тѣхъ искали отъ маамы-тъ языци да ся доицятъ до първоначалный-а языкъ, други изважляли произлизаніе-то всички-тъ языци отъ нѣкойси тѣмъ познать: така единъ нидерландскій учонъ изводилъ всички-тъ языци отъ голландскаго, а пакъ тойзи языкъ самичакъ ся образовалъ (становалъ) предъ триста години, отъ областно-то германско нарѣчіе. Безплодни-тъ и отъ частъ божественны-тъ трудове тѣзи

ощаени споредъ достоинство-то отъ ученѣ-тъ критикѣ; нъ съ тѣхъ не треба да ся смѣсва сравнително-то языкоученіе, основано не върхъ догажданія-та и съображенія, ами на дѣйствителны-тъ факты и вещественны матеріялы, събрани систематически, приведени въ строенъ, съобразенъ съ цѣль-тъ редъ, и очистены, съ строгѣ-тъ, ученѣ критикѣ. Най важенъ за това матеріялъ служатъ сравнителни-тъ рѣчици на всички-тъ языци. На основаніе тѣзи рѣчици изведени отъ късни-тъ учени много важни исторически и филологически наблюдениѣ.

Споредъ най новы-тъ изслѣдванія, языци на Земный Шаръ нѣа повече отъ *три* тысяци. Въобще тѣ могатъ да бѣдѣтъ раздѣлени на языци едносложны, каквито сѣ: кинезкій, тонкинскій и кохинхискій, тибетскій, сіамскій и други въ Западн-тъ Индіѣ, и на языци многосложны, къмъ които принадлежатъ всички-тъ други. Насъ треба най много да ни заематъ языци, които сѣ даи зачало-то на нашия Българо-Славянскій языкъ, и които сѣ нѣаи върху му вліяніе.

Това е система-та на языци-тъ Индо-Европейски. Еврона-та е полуостровъ на Азіѣ, като Аравія, Деканъ и Магажа, и отъ тойзи общи източникъ получила (Европа) свое-то население и языци-тъ. Въ най дълбоки-тъ старинѣ образовалася въ Среднѣ-тъ Азіѣ система-та языковъ, която пустнала корени въ всички-тъ страны. Къмъ ней принадлежатъ: А. Който сѣ останаи въ Азіѣ. 1. Языкъ-тъ Санокритскій, прѣвоначалниѣ языкъ Индіѣ, уназилии въ Священны-тъ книги на Индіѣ-ци-тъ; най бѣжа отрасль негова е языкъ-тъ малайскій, или Кави, който ся е распространилъ на югъ отъ Азіѣ

и на истока отъ Мадагаскаръ, по всички-а Индійскій и Тихъ Океанъ до самыя-а островъ Пасхи. 2 *Индійски-тъ* языци, зендскій-а, приличенъ на санскритскій-а, пелевскій, старый и новыя-а персидскій. 3. *Семитически-тъ* языци, къмъ които принадлежатъ арабскій и еврейскій-а. Которы се преминали въ Европа: 1. *Гръцкый*, 2. *Германски-тъ* языци, които сѣ раздѣлиши на сѣверны, или скандинавскы, и сѣще нѣмскы, къмъ които принадлежатъ англійскій и голандскій. 3. *Кельтически-тъ* языци. 4. *Латинскій* или *Римскій языкъ*, отъ кого-то, въ смѣсване съ напращны-тъ, произхождатъ италіанскій, испанскій, португалскій, романскій, Френскій-а. 5. *Славянски-тъ* языци. Освѣтъ това преминали въ Европѣ изъ Азіи финскы-тъ, или чудскы-тъ языци, унгарскій и татарскій. Оставяме безъ вниманіе другы-тъ языци Азіи и на други-тъ части свѣта, които не сѣ имали вліяніе на излагаемый отъ насъ предметъ. Да кажемъ, какво не всички-тъ, отъ смесенны-тъ отъ насъ языци, и еще по малко отъ неупомянуты-тъ, имать писмена (азбукѣ), а книжнина ся намира у по малко-то число. Книжнина (Литература) Классическа, която е имала вліяніе върхъ хода на образованіе то чловѣчскій-а родъ, и извѣстна-та съ дѣйствието си на другы-тъ языци, ще ся найде едважъ ли у двадесать народа.

Всякой языкъ, както мы вече казахме по-горѣ, носи върхъ себеси отпечатъкъ на исторіи-тъ и характера за народа който го употреблява: разны думы лягатъ на него, като петоры отъ земли въ земесловны-тъ (геологически-тъ) образованія (форманціи), нѣкогды съ правины пластовѣ, нѣ повече-то смѣсени и развалены. Въ

нптелеишкѣй-а языкъ, наприжѣръ, виждаме думы на старѣй-а языкъ Бриттовъ, сетѣ думы латински занесени възъ тѣхъ отъ пѣрвы-тѣ нѣжъ покорители, отъ Римляне-тѣ; думы на Ангелъ-Саксы-тѣ, думы датски, думы Френски. Въ него има даже думы чисто Италиански. Френски-тѣ формы ся увардили въ дѣлнѣя-та (акты-тѣ) на разговорища-та (Парламенты-тѣ) и кралски-тѣ и до сега. Нѣмскѣй-а языкъ е по първообразенъ и по самостоятеленъ отъ нптелеишкѣй-а, нѣ и въ него има много Латински и Славянски стихии, това ся обяснява съ происхожденіе-то му и съ ветхж-тж му исторіѣж.

Филологія-та, както вече забвѣлѣхѣме по горѣ е вѣрна спягтница на исторіѣж-тж, наймного за древны-тѣ народы. Она каква да е дума подава жицж за откритія и издырванія въ лабиринта на тъмны-тѣ сказанія, въ тѣзи времена, когато не имало нити исторіѣж, ами и писмена, и когато народы-тѣ, като преминували по обширны-тѣ страны, оставили единственны по себеси паметници, думы-тѣ си, въ мѣста-та и въ нарѣчія-та на покоренны-тѣ отъ тѣхъ племена. Въ това отношеніе представляватъ ни ся любопытны явленія. Така, наприжѣръ, средъ народы-тѣ диваго Кавказа има племе, което говори чисто на древне-то Ирландско нарѣчіе.

Характеръ-а на народа, подобно както и свойството на странж-тж, равномерно проявлявася въ свойства-та на языка му. Въ Гръцкѣй-а языкъ, наприжѣръ, видимъ раздробленіе-то народа на много, отчасть враждебны племена; виждамъ горѣщо-то, ясно-то и игриво воображеніе, особнж-тж музикалность на народа, която ся проявила въ общіе-то на звуковс-тѣ, споредъ коѣж-то той съставилъ

п. стихови-тъ сѣ и прозѣ-тъ; виждане творческа-тъ му силѣ и занятіе-то съ играчки на младенчествуващій-а му дивотѣ. Пѣснопѣнія-та и повѣствованія-та Омира оста-нахѣ, като пѣсенъ при люля-тъ за челоуѣчество-то, ка-то дѣтинска приказка языкъ-тъ на най кѣсны-тъ грѣди писатели явява на развиваніе-то на юношескій-а духъ въ всичкѣ-тъ красотѣ. Языкъ на Римляне-тъ е глаголъ на юнашки-тъ, неутомими побѣдители, на безсмъртний-а сенатъ, на величавы-тъ императоры, сѣдници-тъ и ора-тори-тъ. Души-тъ заповѣдателны по кѣси сѣ отъ всички-тъ други: Римляне-тъ отсѣкли члена и мѣстоименіе-то отъ имена-та си и глаголы-тъ, заради това, че въ Спар-тъ, подъ име-то на Лаонисмъ, было искусственно отли-че на войниственно племе, въ Римъ станало характеръ за владыцы-тъ на вселеннѣ-тъ. — Языкъ Френскій об-разовался отъ начала оскудны, разнородны и несвързны, обаче е прекрасенъ; той приноси честь голѣмѣ на ума, на гениалность-тъ и любовь-тъ кѣмъ отечественнѣ-тъ думѣ на напредни-тъ и сегашны писатели на Франци-тъ. Въ такъвъ случай треба да имъ подражаваме що годѣ да любимъ като тѣхъ, отечественный-а языкъ, да го обработваме, да го обогатяваме съ новы народны из-раженія и обѣртанія (извитія). Той носи на себе харак-теръ за единъ народъ уменъ, разговорливъ словоохо-тливъ, и достигналъ най-горнѣ-тъ степень на образо-ваніе-то. Въ него найпаче красува слогъ бесѣды на по горне-то общество. Френскій языкъ станалъ дипло-матическій отъ XVII столѣтіе, както споредъ обработва-ніе-то си, така и по леснотѣ тѣ му за двойственностъ-тъ (двослитностъ-тъ, *doublet*).

Инглезкѣй-а языкъ представлява такожде явленіе, достойно за забѣляваніе. Британци-тъ, както по горѣ вече казахме, съставили го отъ разнородны части и начала, амъ му придали оригинальный-а характеръ, образovali за него такоже изговоръ, който можалъ да ся състави само на островъ, у народъ, който ся има и (въ много отношенія, іе безъ причины) по горенъ отъ други-тъ. Языкъ-тъ на Англіѣ способенъ е къмъ высокъ-тъ поезіѣ, къмъ силно, за въ работѣ витійство, за вършеніе дѣла-та общественны. Шекспиръ и Мильтонъ, Питтъ и Каннингъ, Ротшильдъ и Берингъ употребяватъ го съ различно искусство и успѣхъ. Инглезка-та граматика е най опредѣленна, логическа.

Италянскій языкъ е най поетическій, и нѣма прозѣ; той е гиздавъ, пріятенъ, мелодическій, и съ тѣзи свойства ся отличава отъ други-тъ языцы. Поезіѣ-та разцвѣнала и повяхнала ведно съ вѣкъ-тъ на Медичи и Льва Х. Въ Италиѣ е възникнало умственното царство на прекрасны-тъ искусства. Тя като изгуби вещественнѣ-тъ власть върхъ тры-тъ части на свѣтъ-тъ, като изгуби търговнѣ-тъ съ Истокъ, съ коѣ-то бѣше на най голѣмъ степень славы въ средни-тъ вѣкове, славися она и владычествува до сега съ таланты-тъ си и съ геній-тъ. Нъ, по край успѣхи-тъ и процвѣтаніе въ Италиѣ-тъ всичко-то прекрасно и високо, гледаме тамъ, въ исто-то време, челоѣчество-то въ по долиѣ степень; видиме простый-а народъ, който лежи въ невѣжество-то и въ всички-тъ пороцы, дебелъ, нескопосанъ, корыстолюбивъ, крѣвожденъ. Заедно съ занаятски-тъ думы (технически) на искусства-та, *vestini u concetti, allfresco u ada-*

gio, furor e fiasco, влѣзли въ общо употребленіе въ Европѣ търговски думи:agio, banquiere, ristretto, откъсяцы отъ старѣ-тъ Италианскѣ търговіи.

Къмъ сѣверъ отъ Италиѣ, въ самѣ-тъ средѣ на Европѣ, образовался Нѣмскій-а языкъ, който ималъ, особенно въ послѣдне-то време, важно вліяніе върхъ языцы-ты и книж-нинѣ-тъ на останалѣ-тъ нашѣ частъ. Свѣтапронсходящъ непосредственно отъ общій-а источникъ на языцы-тъ Индо-Европейски, сѣщо книжовный-а нѣмскій языкъ ся образовалъ отъ XVI вѣкъ съ Лютеровъ-а преводъ на книги-тъ (библіѣ-тъ), и съ богатство-то си, скрашен-ность-тъ, способность-тъ да пріима всички-тъ форми и да ся ползова съ съкровища-та на други-тъ языцы, за-елъ едно отъ прѣвы-тъ мѣста помежду всички-тъ языцы въ свѣта.Германія(Нѣмско) е преимущественно страна на умозрѣніе-то и на наукѣ-тъ: богословіе-то, правовѣдѣніе то, умозригелно-то цѣлителство (медицинѣ-тъ)и философія-та цвѣтѣтъ въ неѣ съ всичкѣ-тъ си силѣ, и распростра-няватъ отъ това средоточіе Европы шипове-тъ на прос-вѣщеніе-то во вси-тъ страны. Нѣмци-тъ, съ основателно-то изученіе вси-тъ людски языцы, усвоили си, въ близки, класически преводы, литературѣ-тъ на всички-тъ дру-ги новы и стары народы.Нѣ, по чудно объртаніе ума чело-вѣческаго, сѣщій-а языкъ у Нѣмцы-тъ много време былъ въ презираніе. Прочутый-а философъ нѣмскій и Европейскій, Лейбницъ, изражалъ мысли-тъ си и наблюденія по-Ла-тински и по-Френски. Най великій-а отъ Протестантски-гѣ владѣтели на Германіѣ, Фридрихъ II, незнамъ Книжнинѣ-тъ на отечество-то си, еще ѣ презиралъ — и въ това време, кога въ неѣ вече ся славимъ Кюпштокъ,

Лессингъ, Гете, Виландъ. Христіанъ Вольтъ първъ ея рѣшилъ да говори заради философія-тъ по-нѣмски, и распространилъ охотѣ-тъ да ся заниматъ съ умозрителны науки въ всичко-то си отечество. Нѣ много време еще-ученый языкъ на нѣмцы-тъ кѣснѣлъ въ дивостъ и варварство. Достойно е явленіе-то за вниманіе: Поетическій-а языкъ на нѣмцы-тъ е изразителонъ, дълбокъ, гиздавъ, изобилва съ задушевы думы; той служилъ за оръдіе за изразеніе създанія-та на велики-тъ поеты, и приималъ, споредъ указваніе-то на духа имъ, вси-тъ възможны видове и форми, отъ време-то на маннезингеры-тъ до нинѣ, (*) а языкъ-а на умозрѣніе-то и на науки-тъ. влачилъ въ вериги-тъ на педанство-то. Кантъ писалъ съ слогъ тежкъ и тъменъ; подражатели-тъ му и послѣдователи, приминали го въ непроумѣванность-тъ (непостижность)

Выспренность-та, мѣгловость, непроумѣванность-та, станали облачка (ципа) на велики-тъ истины и откриванія въ областъ-тъ на чловѣческій-а умъ. Най знаменитый-а отъ новы-тъ философы (Гегель), на умирање, рекалъ: » само единъ ученикъ мя разумѣ », и сетнѣ съ скорбъ прибавилъ: » нѣ, и той мя не разумѣваше! ». Видя се обаче, че мода-та на изложеніе така философски-тъ предмети минува; защо начнахъ да пишѣтъ по повремени-тъ изданія съ совѣтованія и забвлязванія да оставятъ тойзи искусственъ языкъ.

Исторія-та и характеръ-а на българскій народъ проявява се въ языкъ-а му не съ едни отдѣлены думы, заеты отъ людски-тъ языцы, съ които не на сношенія. Като ся разлегналъ по странѣ-тъ, пресичана отъ старѣ

(*) Употреблява се въ вѣроятіе-то

панина, и окружаема съ доводни рѣки. Тойзи языкъ съставлява двѣ нарѣчія Трако-Българско и Македонско. Языкътъ нашъ произходящъ право отъ *старо* (Славенскаго), станалъ писменнически съ пріятіе българитъ православия-тъ вѣрж, като Св. Кирилъ и Методій измыслили (съставили) азбукъ-тъ и превели по голѣмъ-тъ часть на книги-тъ богослужебны. Тойзи въпросъ обаче еще не е до сущъ рѣшенъ отъ учены-тъ, ако исключительно на български ея е привело священо-то писаніе. Мнѣнія има, че Българи-тъ имали преди Кирилла и Методіа азбукъ, и негли писмена. Приписвася че Годиша-та сѣщо, отъ тѣхъ употребявана, докле нашій языкъ *старый-а* Славянскій ознаменовался съ священи-тъ преводи, както казахме напредъ. Книжница-та му, преимущественно духовна-та, процвѣтавала при Симеона царя; въ съпаданіе-то на народа Книжница-та му бѣше ся въспрѣла, и народъ лежеше въ мрака на невѣдѣніе-то. Злоба-та и всеразорително-то време лѣшихъ ны отъ многообразны-тъ стары рѣкописи на побѣлѣлъ-тъ нашъ старина. Други-тъ драгоценности книжовны и тѣ отъ нечараніе и несабуденіе народно предадени и изгорѣли въ неотколѣпни-тъ времена. Предъ до години безсмъртний-а Вемедниъ изведи Българи-тъ отъ дълбокій-а сънъ, като ги събуди къмъ умствениж дѣятелность. Отъ тогава до сега языкътъ си наѣбри почетно-то мѣсто въ училища-та; копто способствувахъ за възражденіе ново-Българскъ-тъ Книжничъ. Тя сега за сега довольно има книги, ведносъ съ учебници и Словници. Старо-Българо-Славянскій языкъ е богатъ, доброзвученъ, производителенъ, и ма формы отъ спреженіе, и склоненіе-то, и падежи много

пълны; що то ся ударя съ най добры-тъ въ това отношеніе
 языцы: Грыцкій-а и Латинскій-а. Новый-а нашъ языкъ е
 повече-то разрѣшителенъ (аналитескъ), безъ падежи-тъ
 всички, нъ е мекъ, гладкъ, сладкъ и има драгость.
 Падежи-тъ повече-то ся пазили въ по отдалеченны-тъ
 времена, въ народны-тъ, юнашки пѣсни и приказки-тъ,
 съ които изобилва народа. Въ послѣдне-то време, языкъ-
 тъ като получи първенство-то въ преподаваніе на учи-
 лища-та, като станва общо говоримій помежду избранно-
 то общество българско, и писменъ, необходимы свойства
 за напредъка му, прія и пріима тънкотии-тъ си язычны,
 и ся чисти отъ всякъ несвойственность, противна на
 духа му. Отличителна-та му народна Книжнина съ пре-
 пиры-тъ писменически, съ които ся бори срѣщу тѣзи,
 които не даватъ да цвѣти народность-та му. Общо-то
 мнѣніе за истинно-то просвѣщеніе получи права-та
 си, въ по голѣмъ-тъ часть на Българія, и негли учили-
 ща-та и Църкви-тъ ся устроижд и устрояватъ, както
 треба, съ съзнание. Въ други-тъ мѣста бореніе-то нѣ-
 равствено слѣдва и взима по лека лека върхъ. Така
 утѣшително е да кажеме, макаръ да влизаме въ частно-
 сти, че нашій първенствующій, епархіаленъ градъ, Тър-
 ново, бѣлѣжно ся управи и стѣпва въ преобразование-
 то учебно. Габрово, получи улучшение, като ся прегле-
 да наредбѣ-тъ му учебни, и съ добываніе еще одного
 учителя образованнаго. Въ Свищовъ удобреніе и
 преобразование станѣ въ учебни-тъ часть и наредѣ,
 снабдися съ недостаточны и добры учители. Като ся има
 въ видъ общо-то съединеніе, съ общи-тъ средства да
 ся дѣйствува, споредъ статистическій законъ: *vires unitae*

aduni (сѣдинени-тѣ силы дѣйствовать), минаа-тѣ годѣ-
нѣ като станахѣ събираніа общи на граждане-тѣ за у-
ченіе то да се преобрази; като се събирахѣ на засѣда-
ніа всячки-тѣ учители, слѣдѣ дѣяніа-та и размышленіа-та
учебни. Съставихѣся прописи (программы) и редѣ-тѣ
училищентѣ, и така мы слѣдоваме да вървимѣ по това
нареждане, по главнѣ-тѣ общѣ посока, за общій-а у-
спѣхѣ на цитомцы-тѣ Свищова града. (Всеконечно като
се изпълни начертаніе за Главнѣ-то, общо завѣденіе,
цѣль-тѣ на просвѣщеніе-то пълно ще се достигне).

Отъ старнѣ-тѣ прочее на учащи-тѣ и учащи-тѣ се
приносимѣ благодарности на попечители-тѣ (*), надзира-
тели (епитропи) благодѣтели-тѣ и на покойнаго х. Па-
рашкева (молитствуваме въ горній-а мѣръ да е счисленѣ
помежду милостивы-тѣ). Мы учители, имаме залогѣ да се
трудиме за образованіе-то на младежа. Граждане-тѣ въ-
обще похваляме за ревностѣ-тѣ къмѣ заведеніе-то, които
по силы-тѣ си жертвovatъ за да се покрыватѣ иждивенія (хар-
чове) на училища-та. Тазѣ ревностѣ имѣ прави честь и
славѣ, дѣто това тѣхно наклоненіе и печатно презъ Вѣ-
стника се извѣсти, и презъ Книжицы-тѣ, за примѣръ не-
гли за други-тѣ градове и мѣста. Утѣшително е еще да
замѣтимѣ, че въ града любопрочитаніе-то отечественны-
тѣ книги се распространява помежду по горній чинѣ на
общество-то. Читалище-то градско подобно се обогатява
съ книги; то учи сына на покойнаго уч. Хр. Павловича
и печати Краснописаніе. — Богословіе-то на Софронія

(*) Жителствуващи въ Букорешъ, гг. Г. Афанасовича и А. Мана.

преписано и по управено отъ къмъ языка отъ г. Т. Хрулева съ разглеждане и отъ други-тъ учителя, за по лесно да ся проумѣва, служи сега по Църковы-тъ за сказваніе слова, и приноси добъръ плодъ; подобно Хрулевъ изважда и други различни учебници за преоготовително ученіе. Паметъ и благодарность въ сърдца-та ся питають за скоропочиналаго уч. Димитра (Михайловскій), възпѣваемого жалко отъ града, и за пок. Христана Павловича, жертвы на холерѣ-тѣ. Да ти ся утѣши паметъ-тѣ, любородный, благовѣстіе-то ти (Евангеліе-то) ся напечати и ся служи въ Църковы-тъ по него. • Вѣчна память ти, Христане • Просвѣтителю народный. •

НЕДОВОЛНЫЙ СЪ СВОЕ-ТО СИ СЪСТОЯНІЕ.

прѣвелъ

Г. Теодоровъ.

Тона былъ единъ сиромыхъ селаченинъ и прѣкарвалъ животъ-тъ си въ тяжкъ работѣ. Нъ като былъ той прилѣженъ могъ всегда да изработи толко, колко-то му было нужно за дневно-то прѣхранваніе.

Обаче нему дотягнѣло това състояніе. Той отишълъ на нивѣ-тъ съ огорченіе и отправялъ работѣ-тъ си съ негодованіе на сѣдбѣ-тъ. » Други-ты, думалъ си той, сѣ такъвы челоуѣци, какъвъ то и азъ: зачто тѣя помалко отъ мене работѣтъ, а по-вече имать нманіе? А още сѣ и много такъвы, конто съвсѣмъ не работѣтъ, или работѣтъ тогава само, когато имъ ся поиска, нъ живѣять богато; а азъ длѣженъ съмъ всякій день да работѣмъ така, что-то потъ да тече отъ мене като чучурки! » Той поглядналъ камъ небе-то и рѣклъ: » Господь Богъ чудно раздѣлява богатство-то: всегда той дава лѣнивому по-вече нежели прилѣжному — злему по-вече нежели доброму. Зачто да не съмъ и азъ така богатъ, както е мой-тъ съсѣдъ? »

Огорченіе-то на свое-то състояніе, до толко ся усилило въ сиромаха Тома, что-то той зарязалъ работѣ-тъ и отишълъ удома си. Вечерь-та нѣмалъ что да вечера, зачто-то въ тоя день ничто не бѣ изработилъ. На кого той да ся оплачи? гладъ-тъ му далъ силно да почувствува, че той е виноватый. Утрепъ-та едва слѣнце-то бѣ изгрѣло и той отишълъ на работѣ.

Нива-та, на коѣ-то той работѣлъ была до единъ голѣмъ пѣтъ, и той глядалъ много богаты челоуѣци, конто минували по край него, въ добры каруци и облекла — ту въ градъ-тъ, ту изъ градъ-тъ. Това зрѣлище пакъ възбудило негово-то неудоволствіе, и той пакъ начыналъ да завижда на челоуѣци-ты, конто почиталъ за по-щастливы отъ себѣ си. Едно желаніе подиръ друго ся тѣснило въ негово-то сръдце; той пакъ щѣлъ да остави работѣ-тъ си, ако желѣдѣкъ-тъ му не напоминалъ за вчерашнѣ-тъ вечеръ.

Тутакси той видѣлъ единъ великолѣпнѣ каруцѣ, която като дошла при него ся запряла. Една прѣкрасна жена, на коѣ-то добросръдечіе было написано на лицето ѳ, излѣзла изъ неѣ. Тя была Вълшебница Еввергета. » Добръ ты день пріятелю мой, казала тя. Что работишь? Ахъ! какъ си ты щастливъ, че живѣешь въ такъво прѣкрасно село и обработвашъ такъвъ хубавъ земѣ! Азъ ся въсхищавамъ отъ тукашны-ты видовѣ ».

Дали, рѣкъ Тома, въ само-то вы състояніе това е вамъ по-пріятно? Не, вы само ми ся присмивате. Ако имахъ азъ такъвы хубавы коніе и толко богатства, каквы-то сѣ у васъ, то азъ никогашъ не бы помислилъ за тукашно-то мѣсто.

Вѣшебница. Види ся че ты си неблагодаренъ съ живота си.

Тома. Какъ да съмъ азъ благодаренъ? погледнете рѣцѣ-тъ ни; тѣ сж ся втвърднѣли. Глядате ли какъвъ потъ течетъ отъ мене и какъ съмъ загорѣлъ отъ слънце-то? Азъ работѣ цѣль день безпрѣстанно, и за това само, че не умирамъ отъ гладъ. А кога-то погледна на васъ, какво е ваше-то тѣло нѣжно! какви бѣли рѣки! Види ся че вы за ничто нетръпите недостатъкъ, и не знаете, что е това нуждѣ.

Вѣшебница. Нѣ приятелю мой, не е всякой щастливъ, както отъ првъый погледъ ти ся чини. Може той самыи, кого-то ты за щастливъ почиташъ, да ся мѣчи съ безпокойство, което ты не чувствувашь.

Том. Добрѣ е вамъ така да разсждаете, когато вы въ ничто незнайте недостатъкъ. Вы съвсѣмъ друго-яче сяхте да говорите, ако быхте были на мое-то мѣсто.

Вѣшеб. Истинно-то щастіе не състой въ богатство-то, ни въ знатность-тъ и нито въ роскошный животъ. Увѣрявамъ тя, че мнозина богаты чловѣци пожелали бы да бѣдѣтъ на твое-то мѣсто.

Том. Не, азъ никогашъ това не щѣ повѣрвамъ.

Вѣшеб. А зачто? у кого има много богатство, у него има и много грижи. За да управлява нѣкой голѣмо-то богатство, трѣбва и голѣмъ разумъ да има. Богатыи чловѣкъ може да бѣде измаменъ и да изгуби всичко-то си богатство. Ако неговѣ-ты прѣдпріятія не ся угождать на други-ты, то всички-ты го хулять. Освѣнь това той бива подхвърленъ въ различни огорченія и безпокойства. Чловѣтеско то щастіе състой само въ душевно спо-

койстѣ и вътрѣшно удоволствіе. Който това има, той може да бѣде щастливъ и съ малко-то си иманіе.

Тома. Това може да е истина; нъ при всички-ты тѣя, богать да е челоувѣкъ весма си е по-добрѣ. Поимслете, какъ е пріятно челоувѣку да има всегда плѣнъ кнсійж-тѣ си съ парички и да купува съ тѣхъ всичко, какво си поиска.

Вълшеб. Глядамъ че ты неможешъ да отстъпишъ отъ това мнѣніе, което имашъ за богатство-то и нещешъ прѣстана отъ да ся оплаквашъ на своѣ-тѣ участъ. Добрѣ! Дойди съ мене; азъ щѣ ти дамъ свобода да си изберешъ състояніе, какво-то е тѣбѣ угодно.

Тома завчасъ неповѣрвалъ весма радостно-то за него обѣщаніе. Той незнаелъ какъ да отблагодари Вълшебницѣ-тѣ, за такъвѣ милость; и, като въображавалъ въ себѣ, че ще бѣде богать и прочутъ Господинъ, опрощавался на всегда отъ бѣдно-то си село.

Вълшебница-та го турнала съ себѣ въ каруцѣ-тѣ, и тѣя скоро достигнали въ нейны-ты Палаты, на които великолѣпіе-то едва не ослѣпило сиромаша Тома. Като излѣзна отъ каруцѣ-тѣ, той си отиралъ цървулы-ты, за да не окаля дворъ-тѣ, и така ся оправялъ, что-то Вълшебница-та принѣдена была да ся засмѣе, като глядала на неговѣ-тѣ грѣхѣ. Тя му казала да врьви по неѣ, и го завела въ единъ богато-накиченъ Залъ. Тома ся изумилъ като видѣлъ такъвѣ свѣтлость, каква-то отъ понапрѣдъ и въ сынъ не му ся показвала. Той стоялъ катъ сдървенъ.

• Сега избирай бѣдѣщѣ-тѣ си участъ • рѣкла Вълшебницѣ-тѣ. • Ето рядъ отъ чувалы, въ които лежатъ

различны челоѣческы състоянія съ тѣхны-ты тяжести. Избери отъ тѣхъ тоя, който ся тебѣ угодн и ще бжде спорядъ твои-ты силы ». Тома дошлъ до чувалы-ты като тръпералъ отъ радость. Той подигналъ пръвый чувалъ, нѣ го видѣлъ много тяжкѣ. » Не! казалъ той » азъ не щж това състояніе ». Вълшебница-та му казала да разврьже чувалъ-тъ и да види какво е това състояніе. Той го разврьзалъ и видѣлъ въ него надписъ: *състояние на Господаря*. » Азъ никогашъ не съмъ помислилъ, казалъ той, че съ господареты трѣбва да носжъ тяжесть. »

Той отишълъ по-нататкъ и повдигналъ още нѣколко чували — единъ подиръ другой; нѣ всячки-ты были за него твърдѣ тяжкы. Той влатилъ главѣ-тъ си и отхождалъ отъ тѣхъ по-нататкъ. Мѣжду това той видѣлъ единъ чувалъ весна тяжкѣ и като го разврьзалъ, позналъ че това състояніе былъ на богатый челоѣкъ. Глядамъ, че Вълшебница-та ми говорила истинѣ-тъ, помислилъ си той. Най-послѣ паднало му ся единъ чувалъ, който былъ легкѣ като перо. Тома попыталъ Вълшебницѣ-тъ, за да му дозволи да земе това състояніе.

» Добрѣ! рѣкла Вълшебница-та, » твоя-та просьба трѣбва да ся исплѣни. Разврьжи чувалъ-тъ и погляди, что е въ него? Нека това състояніе бжде твое. »

Тома благодарилъ Вълшебница-та и ѣ цѣлуналъ по-лж-тъ. » Да видимъ Томо что ти ся паднало! » казалъ той, като разврьзалъ чувалъ-тъ съ растрепераны отъ радость рѣцѣ. Нѣ той что видѣлъ въ тоя чувалъ? *състояние на бѣдный* — *състояние на такъвъ челоѣкъ, който ничто нѣма, освѣнь самый необходимый. Неца-стливъ е той, ако не бжде благодаренъ на своѣ-тъ участь*.

Вѣшбеница. Что стана съ тебѣ Тома? ты стоишь като сдървенъ.

Тома Ахъ! дѣ е мое-то щастіе?

Вѣшб. Иди си неблагодарный и ся научи да бѣдешъ задоволенъ. Провидѣніе-то безъ съмнѣніе щяло бы да тя опредѣли на по-высокъ участъ, ако бѣше ты въ състояніе-то си ъ прѣтрыпѣлъ. Ты отъ опытъ си позналъ, че колко-то е по-высоко състояніе-то, толко по-голѣмъ има то тяжесть. Нецѣяше-ли ты да имашъ още по-голѣмъ причины да ся оплаквашъ на сѣдѣж-тъ ако бѣше станалъ прочутъ и богатъ? на ненаситный человекъ никакво състояніе неможе да му угодѣ; никогашъ той небыва благодаренъ, и самъ прави животъ-тъ си тъменъ и тяжкъ, макаръ и да може да го прѣкара спокойно. Кажѣ ми, какво щяхъ за тѣбѣ да говорѣтъ, ако бѣше поискалъ да патоваришь на овцѣ, голѣмъ товаръ отъ хлѣбъ? нецѣяхъ-ли да тя нарѣкаты лудъ? Какъ ся оплаквашъ ты сега на сѣдѣж-тъ, че тя опредѣлила съ състояніе спорядъ твои-ты силы? иди и ся оправи; работи прилѣжно и така покажи, че ты си ся поправилъ. Иди и ся научи да ся благодаришь съ състояніе-то си: то е за тѣбѣ по-добро-то отъ всичко друго, и то само може да тя направи щастливъ.

МЕЦЮЦОӨЪ.

Евреи-ти наричатъ съ това имя едно пергаментно кжсче, което загибздявать въ подвой-ти на враты-ты у свои-ты кжщя, като приемать буквално онова, что Мойсей имъ е заповѣдалъ у Второзаконіе-то, и имъ е казалъ: » Вы не ще забравите никогажъ законъ Божій; вы ще го напечатате по подвой-ти на ваши-ты враты. » Тыя изговарванія нѣмаше да кажътъ друго ничто, токо: Вы ще си наумѣвате всякогажъ или кога влязате въ кжщя-та си, или кога излязате. Обаче еврейскы-ти учители сякахъ, че законодатель-тъ искаше нѣчто повѣче. Ти рекохъ, че да не станѣтъ за смѣхъ съ писаніе-то извънъ по тѣхны-ты врата на Божы-ты заповѣди, или и да гы неотварятъ на заплескваніе-то отъ злотворци-ти, трѣбаше понѣ да гы напишятъ на пергаментъ и да гы увѣжътъ въ нѣчто. За това записвать на едно четвъртито пергаментно кжсче, направено нарочито, написано съ особито мастило, съ писало твърдѣ кжтно, тыя думы: » Слушай, Израйле, азъ съмъ Господь, и т. н. » (Втз., VI, 4, 5, 6, 7, 8, 9.) » Той ще дойде, ако ты ся покорявашъ на мои-ты заповѣданія ». До тыя думы: » Ты ще гы напишешь върху подвой-ти на твои-ты кжщя; и т. н. » (Втз. XI, 13.) Послѣ това свивать пергаментъ и го вла-

члѣвъ въ трѣста на цѣва или друга нѣкоя; сетиѣ напн-
свать на край цѣва-та рѣчь *Садай*, что е една отъ и-
мена-та на Бога; поставять ся по враты-ты на кѣща,
стан и по вси-ты мѣста, дѣто честять; пѣхнувать ся
по створове-ти на врата-та, отъ дѣсна страна; всякой
пѣть кога влзять въ кѣщѣ или излзять, дакачвать то-
ва мѣсто съ врѣха на прѣста, и сетиѣ цалувать прѣс-
та си отъ побожность. Еврейска-та рѣчь *мецуюца* озна-
чава собствено кѣщны-ты прагове; обаче тѣи именувать
тѣи и свивалка-та, за която станѣ дума.

СРЪБРО-ТО.

Говоришь ии, за сръбро, нѣчто толкосъ непостоянно! ако вѣрвашъ, че твое-то трѣбува всякогажъ да бѣде у тебѣ, варди всичко за тебе-си, бѣди му самичѣкъ ступанинѣ; обаче ако не ти принадлежи, ако принадлежи на слѣпа-та честь, зашто нещещъ да дадещъ никому? Кой знае? може бы честь-та да ти го отѣмне единѣ день, за да го раздаде другому, който ще бѣде невреденѣ. Тѣй, съвѣтувамъ тя да го употрѣбишь благородно, докѣ му си господарь, да помогнешъ на злополучни хора, и да убогатишь колко ся може твои-ты пріятелѣ. Подобенѣ обычай ще ти направи безсмъртниѣ почестѣ; и ако нѣкогажъ испаднешъ въ немотѣ, ты можешъ да ся надѣешъ, че ще тя замогнать. Тѣи купове что чловѣкъ разнася полезно, по-добрѣ сѣ поставени отъ онезѣ, които ты законодавъ въ зижника, както ты стругашъ.

БЪЛГАРСКИ НАРОДНЫ ПЪСНЫ,

Събрани

отъ

*Василія Димитріева Жерувненца, а слушани въ
Жерувнѣ отъ Васильевъ-тѣ Власова супруж.*

Че се не Вълѹ разболялъ,
Та лежалъ Вълѹ та будялъ
Тѣмко девять мѣсяци,
Никой не се не допыталъ,
Що му не болестъ-та,
Азъ той се самъ осѣтилъ.
Вълѹ майки си думаше:
Я, иди мале! я, иди
У какини Ювкини
Та да си какъ повикашъ,
Тукъ при мене да доде,
Каки си щѣ убадиъ:
Що ми не болестъ-та.
Че стана Вълѹва майка
Та отиде у Ювини,
Ачи на Ювѣ думаше:
Врѣви Ювоу дома,
Мене Вълѹ ме проводи
На тебѣ ще убаде
Що му не болестъ-та.
Стана Ювѣ па у Вълѹви отиде,
Вълѹ каки си думаше:
Како-о како Юволь-о,
Азъ щѣ ти убадиъ

Що ꙗ болѣсть-та :
 Мѣнѣ е сторено и направено
 За едно бѣло момиче,
 За керка Жейнова.
 Мѣнѣ ꙗ Герги направилъ ,
 Герги Серкато :
 На сапунь ме ꙗ записалъ ;
 Ами каколь-о да те попытамъ :
 Да иди майка, да рече ,
 Герга да повиже ,
 Тукъ при мене да дойде ,
 На Герга да ся поможе .
 Че стана Вълѹва майка
 Та си при Герга отиде ,
 Ачи на Герги думаше :
 Герги-ле миличъкъ баби
 Мене ꙗ Вълѹ проводи
 У дома да те заведе .
 Стана Герги та си при Вълѹ отиде
 Ачи Вълѹ Герги си думаше :
 Герги-ле бенимъ юлдашимъ ,
 Нѣщо щѣ да ты се поможе ;
 Ако ме си записалъ
 За хубавъ керка Жейнова ,
 Може ты се да ме отвърнишъ ,
 Халлакъ да ты ꙗ керка Жейнова
 Съ мои-ты желты желтицы ;
 Тукъ ме брате , отпиши ,
 А Герги Вълѹ си думаше :
 Какъ щѣ те Вълѹ , отпишъ ,
 На книгъ съмъ те записалъ ,
 На сапунь съмъ те зарекалъ ;
 Книгата въ огъня върлихъ ,
 А сапуна въ одатъ пустихъ ;
 Какъ-то изгори тая книга
 Тѣй да гори Вълѹва майка ,
 Какъ-то се стопи тоя сапунь
 Тѣй да се топи ꙗ Вълѹ .

Отъ Сборникъ

„

Ивана Стефчева.

Слънце Слънце зайдѣтъ заиде
Задъ горъ зеленъ въ поле широко.
А моми ся съборъ събирахъ
Да си идатъ прѣзъ горъ зеленъ
Прѣзъ горъ зеленъ въ поле широко
Въ поле широко на студены извори.
Да наленѣтъ водъ изворова
А момци ся съборъ събрахъ.
И отборъ отбирахъ
Да отидатъ прѣзъ горъ зеленъ
Прѣзъ горъ зеленъ въ поле широко.
Да приварѣтъ вси ты малки момъ.
Малки момъ и подѣвки
Да имъ напивѣтъ водъ изворова.
Най напредъ врьвеше
Мома Ангелина
Привари ѿ Гюру добъръ юнакъ
Отговаря мома Ангелина
Я махни ся Гюру добъръ юнакъ
Чи знаешъ ли мене какъ мя викатъ
Мене викатъ мома Ангелина
Мома Ангелина незнайна гедѣ.
Отговаря Гюру добъръ юнакъ
Ой та тебе мома Ангелино
Тебе викатъ мома Ангелина.
Мома Ангелина незнайна гедѣ
Мене викатъ Гюру добъръ юнакъ
Ные съ тебе двама да ся земемъ.

Отъ Сборникъ-тъ.

■ ■
Ө. Н. Ш.

Мартинъ и Стайко

Паднала слана голѣма ,
Изгори горъ зеленъ
И на горъ-тъ листъ-то.
Момцы са постанали,
Мартинъ и Стайко двама-та.
Мартинъ на Стайка думаше :
» Бревари ! кардашь и юдашь !
» Какъ щемъ презъ Габрово да минемъ ,
» Като ны Габровцы познавѣтъ ? »
А Стайко отговаряше :
» И туй ли да те научъ ;
» Азъ инамъ лице ергенско ;
» Ты стани младъ дѣвойкъ ,
» Че щемъ свадбъ да вдигнемъ ,
» И тѣй презъ Габрово щемъ мина ,
» И съ насъ още сватове —
» Дружина върна сговорна. »
Голѣмъ свадбъ вдигнали
И презъ Габрово вървѣли.
Никой ми не ги позналъ ;
Срѣща имъ иди циганче ,
Та си ги то познало ,
Че си при кадиъ отиди
И на кадія думаше :
» Що стоишь , кадію , що гледашъ ?
» Туй не е свадба голѣма ;
» Ами съ Мартинъ и Стайко. »
Кадія хаберьъ прозоди ,
Та си свадбъ-тъ повърна.

СЪВРЕМЕННА ЛѢТОПИСЬ.

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ДНЕВНИКЪ

Негово Величество Честитый Самодержецъ нашъ Султанъ Абдулъ-Меджитъ, комуто Богъ да продѣлжи дни-ты, който отдава всякогажъ правдинъ на вси-ти подъ негова сѣпка послушници безъ разлика на народность-та, споредъ исканіе-то на настоятели-ти отъ Българска-та въ Цариградъ Църква, благоизволява да ся приѣмать и отъ Българе-ти петнадесять души млади момци въ Цариградско-то Лѣкарско училище. Тая случка разрадва вси-ты Българе, които не прѣстанвать да молятъ Богу за благоденствіе-то на Н. В. и да благодарять за добро-то, что ся получили.

Князь Наполеонъ отійва въ Варшава, дѣто станахъ голѣмы военны изгледванія прѣдъ Русскый Самодержецъ и Прусскый князь.

Парижкы-ты разговарванія за нарежданіе-то на Молдо-Влахія приѣмать, край.

Казано-то оставяне за пристанище Вил-франшь на Россія ся приѣма твърдъ за важно отъ инглезскый печать, който показва опасность-тъ му за Англія, че Россія като направи морскый арсеналъ въ Сръдиземно море може отъ тамъ да праща военны корабы противъ Англія, Франца и Австрія.

Нѣмскій Вѣстникъ отъ Вѣнна казва, че доктъ вѣсточна-та политика Австрійска и Русска-та бѣдѣтъ прѣкомъ противоположны една на друга, не възможно щѣ бѣде да ся помисли за искрѣнно съвързване между двѣ-тѣ силы, а колкото за възвръщане-то на ветха-та *Свята* Спомощь, нито трѣба да ся помислева вѣке.

Австрійскій министръ, князь Буоль, испраща писмо на дипломатически-ти си агенти по чужды-ты мѣста, въ което той изявява клоненіе-то на духа отъ Перижкы-ты разговарванія и между това имъ забѣлѣва, че никогажъ неще ся прости дѣйствително съединеніе-то на Молдо - Влахія безъ размирица.

Споредъ Франкфортскій вѣстникъ, вси-ты силы, които подписахъ Парижкый трактатъ, испращатъ сборно единъ нотъ на Австрія ради дѣло-то за плаване-то на Дунавъ. Въ таязъ нотъ сж показаны точки-ты, что ся пада да ся промѣнять и разума кой-то трѣба да имѣтъ промѣненія-та, и това съгласе да може ся припознае п потвърди отъ Парижкый Конгресъ, что ще стане още единъ пѣтъ прѣзъ тазъ есень.

Ако и да ся заключи миръ между Небесна-та Самодържава и спомощны-ты силы, жители-ти отъ Кантонъ слѣдвать да убивать Европейци-ты кога гы намирать да сж сами. » Отгоръ за петь дена, пише офицеринъ на инглескый вѣстникъ, прѣчетохме двадесять и три злополучны жъртвы отъ невѣрство-то и отъ лошашина-та на наша дивый и невредный врагъ. Два чловѣка ся грабнахъ въ приградія-та и никой не гы видѣ вѣке. » Тыя убійства давать мѣсто за двойно пригледваніе: или высоко-то управление е безсилно да направи да ся почитать желанія-та му до крайща-та на тая пространна самодържава, или чиновници-ти, като гледать трактата какъ едно устъпваніе изговорено отъ опасность, вѣрвать да го не припознайтъ безъ да не угодятъ на управленіе-то.

Въ Испанія, продажба-та на имоти-ти, что принадлежать на управление-то и на общества-та, всякой день дава размислеванія на народа. Колкото за имота на духовенство-то, министерство-то опрѣдѣли, казвать, да не подкача ничто докѣ не познае мысль-тъ на нови-ти Кортези.

Мжчность-та ради пытаніе-то на Пруско-то управление, что направи толкъ припири въ нѣмскы-ты вѣстници, уравни ся.

Извѣстывать отъ Берлинъ, че царь-тъ подписа указа, что оставя управление-то на Прускаго княза.

Разговарваніе ставатъ въ Цариградъ за да утъкмятъ пытаній-та ради Черна - Гора.

КНИЖЕВЕНЪ ДНЕВНИКЪ.

5) *Скратеніе на Турска-та Исторія отъ основаніе-то на Имперія-та до наш-тъ днь. Списана на Французкы отъ Н. Малюфа. Прѣведена и попълнена съ нѣкой приложенія отъ Н. Р. Славейкова. in 16° обр. 68. Цариградъ - Галата. у Книгопечатница-та Цанкова и Миркова. 1857.*

6) *Букварь нареденъ отъ Петка Р. Славейкова. in 16°. обр. 16. Иста Книгопечатня 1858.*

Двѣ книжки хубавы и полезны

Прѣвела е Славейковъ рѣка.

Печатаны съ тискала желѣзны

Отъ Цанкова съ голѣма си мѣка.

Букварь и скратена исторія

За Българскы-ты млади юнаци,

Да ги прочитатъ изъ България

За тѣя книги доста голеци.

Писатель-тъ имъ ѿ пѣснотворецъ,

Редъ-тъ му има край все глаголы, *)

Съ имена былъ бы чюдотворецъ,

И вси-ты хора ще задоволи.

ПОГРЕШКИ

Книжка 16-та.

образъ.	печатапо .	редъ	чети.
307	—	5 Бѣхъ	Бѣхъ вѣко
»	—	26 самъ си	самъ си да учи
308	—	16 засѣняванія	засѣнчеванія
309	—	2 да ся	да ѿж
341	—	13 честь	есть

Книжка 17

5	—	9 стѣнка	спѣпка
«	—	21 Исторіи	Исторіи

*) Гледай стих. образъ 352 Книжка 16.